

Світлана СТЕНДЕР,
кандидат економічних наук, доцент, асистент кафедри
обліку, оподаткування та технологій електронного бізнесу,
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»,
Україна

ОТРИМАННЯ ПОВОРОТНОЇ ФІНАНСОВОЇ ДОПОМОГИ: БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ТА ПОДАТКОВИЙ АСПЕКТ

Надана поворотна фінансова допомога (далі ПФД) – це дебіторська заборгованість отримувача перед надавачем, і залежно від строку вона може бути довгострокова або короткострокова. Поточна дебіторська заборгованість отримувача з повернення наданої ПФД – це сума ПФД, яка буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

Поточна дебіторська заборгованість з ПФД обліковується на рахунку 377 «Розрахунки з іншими дебіторами». Довгострокова дебіторська заборгованість з повернення наданої ПФД – це сума ПФД, яка буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу. Довгострокова дебіторська заборгованість з ПФД обліковується на рахунку 183 «Інша дебіторська заборгованість». Отже, для розмежування сум короткострокової та довгострокової ПФД на кожну дату балансу потрібно орієнтуватися на строк її погашення згідно з договором, як показано у прикладі 1.

Приклад 1. У жовтні 2022 р. підприємство надало ПФД в сумі 150000 грн. іншому підприємству, строк повернення всієї суми наданої ПФД – січень 2025 року. Звітний період у обох підприємств – кварталний. У жовтні 2022 р. обидва підприємства визнають у себе в бухгалтерському обліку довгострокову заборгованість. На кожну дату балансу, яка настає раніше січня 2024 року (тобто до 31.12.2023 р. включно), вони обліковують цю заборгованість як довгострокову, і тільки у балансі на 31.03.2024 року ця заборгованість перекласифіковується в короткострокову: Дт 377; Кт 183. У отримувача ПФД аналогічним чином обліковується кредиторська заборгованість (див. табл. 1).

Таблиця 1

Облік довгострокової поворотної фінансової допомоги

Зміст господарської операції	Бухгалтерський облік у надавача		Бухгалтерський облік у отримувача		Сума, грн.
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	
Надання/отримання довгострокової ПФД (жовтень 2022)	183	311	311	505	150000
Перекласифікація довгострокової заборгованості в короткострокову (березень 2024)	377	183	505	611	150000
Погашення ПФД (січень 2025)	311	377	611	311	150000

Якщо договором передбачено поступове повернення ПФД частинами протягом строку дії договору, то така класифікація робиться для кожної частини окремо. Прострочена заборгованість отримувача ПФД завжди класифікується як короткострокова незалежно від того, на який строк вона надавалася.

Згідно з п. 12 НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [1] довгострокова дебіторська заборгованість відображається у балансі за її теперішньою вартістю, тобто довгострокову ПФД потрібно дисконтувати. При цьому дисконтувати заборгованість повинні всі підприємства, в тому числі і ті, хто складає мікрозвітність за формами № 1-мс, № 2-мс – у п. 7 НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність» [2] для них ніяких винятків немає.

Дисконтуванню підлягає частина заборгованості, яка є довгостроковою (строк погашення якої понад рік), облік якої здійснюється на субрахунку 183. За результатами дисконтування довгострокової заборгованості виникають доходи та витрати, що прямо впливає на фінансовий результат, а отже, і на суму податку на прибуток. Тому нехтування цим обов'язком для платника податку на прибуток може спричинити небажані наслідки у вигляді неправильно визначеної суми податку на прибуток. А от на суму єдиного податку результати дисконтування не впливають, тому якщо єдинник не проведе дисконтування, він порушить тільки правила бухгалтерського обліку. Відповідне адміністративне правопорушення передбачене ст. 164-2 КУпАП [3]: зокрема,

ведення бухгалтерського обліку з порушенням установленого порядку, внесення неправдивих даних до фінансової звітності, які тягнуть за собою накладення адміністративного штрафу.

Надана ПФД є фінансовим активом, оскільки вона буде погашатися грошовими коштами, тобто згенерує грошовий потік. Поточна дебіторська заборгованість, яка є фінансовим активом, відображається в балансі за мінусом резерву сумнівних боргів. Іншими словами, під поточну заборгованість з наданої ПФД, яка обліковується на рахунку 377, слід створювати резерв сумнівних боргів. Повернення ПФД відображається в обліку надавача зворотними записами:

- Дт 311; Кт 377 – якщо повернута поточна сума ПФД;
- Дт 311; Кт 183 – якщо достроково повернута довгострокова заборгованість з ПФД, яка ще не встигла стати короткостроковою.

Надання та зворотне повернення ПФД не впливає ні на фінансовий результат надавача з метою оподаткування податком на прибуток, ні на суму єдиного податку, якщо надавач – єдинник. Якщо надавачем ПФД є платник єдиного податку, то йому варто врахувати думку податківців щодо того, чи може він взагалі надавати ПФД.

Надання безпроцентної фінансової допомоги не є фінансовою послугою. Згідно зі Законом про фінансові послуги фінансова послуга – операції з фінансовими активами, що здійснюються в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, - і за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів, з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів. Безпроцентна ПФД не забезпечує ні прибутку, ні збереження реальної вартості коштів надавача. Навпаки, він втрачає від надання коштів в ПФД, адже вони знецінюються, а відсотків він не отримує.

Поточна кредиторська заборгованість з ПФД обліковується на рахунку 685 «Розрахунки з іншими кредиторами». Довгострокова кредиторська заборгованість з ПФД у гривнях обліковується на рахунку 505 «Інші

довгострокові позики в національній валюті», а у валюті – на рахунку 506 «Інші довгострокові позики в іноземній валюті». Прострочена кредиторська заборгованість ПФД переноситься на рахунок 605 «Прострочені позики в національній валюті» або 606 «Прострочені позики в іноземній валюті», якщо строк погашення позики згідно із договором вже минув (але строк давності за такою заборгованістю ще не сплив).

Надання та зворотне повернення ПФД не впливає на фінансовий результат надавача з метою оподаткування податком на прибуток. Відповідно до пп. 3 пп. 292.11 ПКУ [4], до складу доходу платника єдиного податку, визначеного ст. 292 ПКУ, не включаються суми фінансової допомоги, наданої на поворотній основі, отриманої та поверненої протягом 12 календарних місяців з дня її отримання. Відповідно, якщо ПФД не буде повернено протягом цього строку, вона включатиметься в дохід єдинника наступного дня після спливу 12 календарних місяців.

Приклад 2. Підприємство-єдинник 1 жовтня 2021 р. отримало ПФД строком на 1 рік в сумі 7500000 грн. В даному випадку 12 календарних місяців з дати 1 жовтня 2022 року спливають 30 вересня 2022 року. Визнавати дохід за отриманою поворотною фінансовою допомогою, яку отримано в жовтні 2021 р., потрібно буде 1 жовтня 2022 року (наступного дня після 30 вересня) та відобразити його у декларації з єдиного податку за 2022 рік. В липні 2022 року підприємство повернуло частину ПФД в сумі 4130000 грн., а решту 1370000 грн. воно поверне в листопаді 2022 р. після спливу 12 календарних місяців з дати отримання ПФД. Бухгалтерський облік цих операцій показаний в табл. 2.

В даному випадку настають такі податкові наслідки:

- сума неповернутої ПФД станом на 1 жовтня 2022 р. 1370000 грн. включається до доходу єдинника у IV кварталі 2021 року;
- річний дохід підприємства за 2022 рік від ведення його діяльності складає (умовно) 6890000 грн.;
- разом з неповернутою ПФД загальна сума доходу складає $6890000 + 1370000 = 8260000$ грн.;

- сума доходу платника ЄП у межах його річного ліміту (в 2022 році це 7002 тис. грн.) оподатковується єдиним податком за основною ставкою 3% або 5%;

- сума доходу платника ЄП, що перевищує 7002 тис. грн., оподатковується за подвійною ставкою 6% або 10% відповідно до пп. 1 пп. 293.5 ПКУ. За даними прикладу перевищення ліміту доходу становить $8260000 - 7002000 = 1258000$ грн., з якого сплачується ЄП за подвійною ставкою;

- з 2023 року підприємство повинно буде перейти на загальну систему оподаткування, заяву про відмову від спрощеної системи потрібно буде подати до 20 січня 2023 року (пп. 3 пп. 293.8 ПКУ). Платником податків на загальній системі підприємство буде з 1 жовтня 2021 року – пп. 3 пп. 298.2.3 ПКУ.

Таблиця 2

**Облік поворотної фінансової допомоги, якщо отримувач-платник
єдиного податку за ставкою 5 %**

Зміст господарської операції	Бухгалтерський облік у надавача		Бухгалтерський облік у отримувача		Сума, грн.
	Д-т	К-т	Д-т	К-т	
Надання/отримання ПФД (жовтень 2021)	377	311	311	685	5500000
Часткове повернення ПФД (липень 2022)	311	377	685	311	4130000
Повернення залишку ПФД (листопад 2022)	311	377	611	311	1370000
Нарахування єдиного податку за підсумками IV кварталу 2022 – за основною ставкою: 7002000 грн. * 5% = 350100 грн.	X	X	92	641	350100
Нарахування єдиного податку за підсумками IV кварталу 2022 – за подвійною ставкою: 1258000 грн. * 10% = 125800 грн.	X	X	92	641	125800

Подальше повернення ПФД 1 жовтня 2022 року та пізніше цієї дати вже не вплине на оподаткування ні єдиним податком, ні податком на прибуток. На підставі факту повернення ПФД нарахований раніше єдиний податок вже не повертається. Головний факт – це неповернення ПФД протягом 12 календарних місяців з дня її отримання. Все, що буде після спливу цього строку, вже ніяк не зменшить суму раніше нарахованого ЄП.

Також відповідно до частини першої ст. 605 ЦКУ [5] зобов'язання припиняється внаслідок звільнення (прощення боргу) кредитором боржника від його обов'язків, якщо це не порушує прав третіх осіб щодо майна кредитора. Прощення боргу є односторонньою угодою, яку здійснює кредитор. Угоду, спрямовану на припинення зобов'язання прощенням боргу, слід вважати виконаною в момент одержання боржником письмової заяви кредитора про прощення боргу, у момент усної заяви кредитора боржникові про прощення боргу або підписання договору про прощення боргу. Але згідно з ЦКУ прощення боргу може відбуватися до закінчення терміну позовної давності. Якщо термін позовної давності закінчився, то потрібно проводити саме списання поворотної допомоги.

Список використаних джерел

1. Положення стандарт бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 08.10.1999 р. № 237 із змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text> (дата звернення 18.10.2022).

2. Положення стандарт бухгалтерського обліку 10 «Спрощена фінансова звітність», затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 25.02.2000 р. № 39 із змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00#Text> (дата звернення 18.10.2022).

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Відомості Верховної Ради України: документ 8073¹-X, редакція від 16.07.2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення 17.10.2022 р.).

4. Податковий кодекс України. Відомості Верховної Ради України: документ 2755-17, редакція від 04.02.2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 17.10.2022).

5. Цивільний Кодекс України. Відомості Верховної Ради України: документ 435-IV, редакція від 10.10.2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 17.10.2022).